

O'ZBEKISTONDA LOGISTIKA INFRATUZILMASINI RIVOJLANTIRISH MUAMMOLARI VA YECHIMLARI

Karimova Shaxnoza Sabirovna

magistr, Navoiy davlat konchilik va texnologiyalar universiteti

karimovashaxnoza001@gmail.com

Globalashuv jarayonining jadallashuvi jahon xo'jaligida logistika tizimining ahamiyatini keskin oshirdi. Bugungi kunda iqtisodiy taraqqiyot nafaqat ishlab chiqarish hajmi, balki mahsulotni iste'molchiga tez va kam xarajat bilan yetkazib berish imkoniyati bilan ham belgilanmoqda. Shu nuqtai nazardan, logistika infratuzilmasi iqtisodiyotning strategik tarmoqlaridan biri sifatida namoyon bo'lmoqda. O'zbekiston uchun bu masala alohida ahamiyat kasb etadi, chunki mamlakatning dengiz portlariga bevosita chiqish imkoniyati yo'qligi tashqi savdo xarajatlarini oshiruvchi asosiy omillardan biri hisoblanadi.

So'nggi yillarda mamlakatda transport-logistika tizimini modernizatsiya qilish bo'yicha qator islohotlar amalga oshirilmoqda. Statistik ma'lumotlarga ko'ra, 2024-yilda O'zbekistonda yuk tashish hajmi 1,52 milliard tonnaga yetib, so'nggi besh yillikdagi eng yuqori ko'rsatkich qayd etildi [1]. Mazkur ko'rsatkich iqtisodiyotda ishlab chiqarish hajmining oshib borayotgani bilan bir qatorda logistika xizmatlariga bo'lgan talab ham ortayotganini ko'rsatadi. Biroq yuk tashishning qariyb 92 %i avtomobil transporti hissasiga to'g'ri kelayotgani logistika tizimida muvozanat yetarli emasligini anglatadi. Temir yo'l va multimodal tashuvlar ulushi hali ham pastligicha qolmoqda.

Mamlakat logistika infratuzilmasidagi asosiy muammolardan biri transport tarmoqlari o'rtasidagi integratsiyaning sustligidir. Temir yo'l, avtomobil va havo transporti tizimlari o'rtasida yagona logistika mexanizmining to'liq shakllanmaganligi yuklarni qayta yuklash va manzilga yetkazishda ortiqcha vaqt yo'qotilishiga sabab bo'lmoqda. Natijada logistika xarajatlari ortib, eksport mahsulotlarining raqobatbardoshligi pasaymoqda. Tadqiqotlarga ko'ra, O'zbekistonda logistika xarajatlari ayrim hollarda mahsulot tannarxining 20–25 %igacha yetadi. Rivojlangan mamlakatlarda esa ushbu ko'rsatkich 10-12 %ni tashkil etadi [2].

Yana bir muhim muammo — zamonaviy logistika markazlari va yuqori texnologik ombor tizimlarining yetarli emasligidir. Hozirgi ombor xo'jaliklarining katta qismi eskirgan texnologiyalar asosida faoliyat yuritmoqda. Bu esa mahsulotlarni saqlash, saralash va taqsimlash jarayonlarida qo'shimcha xarajatlarni yuzaga keltiradi. Ayniqsa, elektron tijorat hajmi ortib borayotgan sharoitda logistika xizmatlarining tezkorligi muhim iqtisodiy omilga aylanmoqda. Zaripov A.M. ning tadqiqotlarida elektron tijorat samaradorligi logistika tizimining raqamli boshqaruv darajasiga bevosita bog'liqligi qayd etilgan [3].

Shuningdek, logistika sohasida raqamlashtirish jarayoni yetarli darajada emas. Ko'plab transport va ombor operatsiyalarida qog'oz shaklidagi hujjatlar saqlanib qolmoqda. Bu esa vaqt yo'qotilishi, ortiqcha byurokratik jarayonlar va korrupsion xavflarni keltirib chiqarmoqda. Jahon tajribasi shuni ko'rsatadiki, sun'iy intellekt, GPS-monitoring, IoT va blockchain texnologiyalaridan foydalanish logistika samaradorligini sezilarli oshiradi. Mahalliy olimlarning fikricha, logistika tizimiga sun'iy intellekt texnologiyalarini joriy etish transport xarajatlarini kamaytirish va yuk oqimini optimallashtirish imkonini beradi [4].

Transport oqimining yildan-yilga ortib borayotgani mavjud infratuzilmaga jiddiy yuklama bermoqda. Ayrim tahlillarda O'zbekiston transport tizimida "transport inqirozi" xavfi paydo bo'layotgani va yo'l infratuzilmasini modernizatsiya qilish zarurati kuchayib borayotgani qayd etilgan [5]. Ayniqsa, xalqaro tranzit yuklari hajmining oshishi yangi logistika koridorlarini shakllantirishni talab qilmoqda.

O'zbekistonda logistika infratuzilmasini rivojlantirish uchun avvalo multimodal transport tizimini kengaytirish zarur. Temir yo'l, avtomobil va havo transporti o'rtasidagi integratsiyani kuchaytirish tranzit salohiyatini oshiradi. Ayniqsa, "Xitoy – Qirg'iziston – O'zbekiston" temir yo'li loyihasi mamlakatning xalqaro logistika markaziga aylanish imkoniyatlarini kengaytiradi.

Bundan tashqari, logistika markazlarini hududlar kesimida ixtisoslashtirish muhim hisoblanadi. Masalan, qishloq xo'jaligi mahsulotlari yetishtiriladigan viloyatlarda agro-logistika markazlarini tashkil etish eksport hajmini oshirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, bojxona tizimini soddalashtirish, "yagona darcha" tamoyilini keng joriy qilish ham logistika samaradorligini oshiradi.

Logistika infratuzilmasini rivojlantirish faqat transport obyektlarini qurish bilangina cheklanmasligi kerak, bu jarayon ilmiy yondashuv, raqamli boshqaruv va malakali kadrlar tayyorlash bilan birgalikda olib borilgandagina real natija beradi. Chunki zamonaviy logistika — bu oddiy tashish tizimi emas, balki iqtisodiyotning barcha tarmoqlarini bog'lovchi kompleks mexanizmdir.

Xulosa qilib aytganda, O'zbekistonda logistika infratuzilmasini rivojlantirish iqtisodiy o'sishning muhim shartlaridan biri hisoblanadi. Mavjud muammolarni hal qilish uchun transport tarmoqlarini modernizatsiya qilish, raqamli texnologiyalarni keng joriy etish, multimodal tashuvlarni rivojlantirish va xalqaro logistika koridorlaridagi ishtirokni kuchaytirish zarur. Ana shular orqali mamlakatning global bozordagi raqobatbardoshligini oshirish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi ma'lumotlari asosida: "Uzbekistan's freight transport volume reaches record 1.5 billion tons in 2024". UzDaily, 2025.

2. Usmonov B. “O‘zbekistonda transport va logistika sohasini rivojlantirish strategiyasi”. “Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali, 2023.
3. Zaripov A.M. “Elektron tijoratni rivojlantirishda logistika infratuzilmasini shakllantirishning o‘ziga xos jihatlari”. “Цифровая экономика”, 2025.
4. Abdurazzakov D., Egamberdiyev X. “O‘zbekiston logistika sohasiga sun’iy intellekt ta’siri”. “Ta’lim innovatsiyasi va integratsiyasi”, 2025.
5. “O‘zbekiston transport inqiroziga yuz tutmoqda”. Uz24.uz, 2024.